

Çağdaş Bakış

ÇAĞDAŞ EĞİTİM KOOPERATİFİ

MEB'DEN TEPKİ ÇEKEN PROTOKOL

“ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB),
Diyanet İşleri Başkanlığı,
Gençlik ve Spor Bakanlığı
arasında imzalanan
“Çevreme Duyarlıyım,
Değerlerime Sahip
Çıkıyorum (ÇEDES)” projesi
kapsamında devlet
okullarında
görevlendirilmeye başlanan
imam, vaiz, din hizmetleri
uzmanı, Kur'an kursu
hocaları, “manevi danışman”
adı altında “değerler eğitimi”
vermeye başladı! ”

2023

GÜNEŞ ENERJİSİ
DÜNYA'YA IŞINLANDI

sayfa 06

175 YILLIK GİZEMİ
TÜRK FİZİKÇİ ÇÖZDÜ

sayfa 09

B.U.Ü PATENTTE
“EN İYİ 10”DA

sayfa 11

Web sitemize
ulaşabilirsiniz

*En iyi bireyler, kendinden önce
mensup olduğu toplumu düşünen onun varlığının ve
mutluluğunun korunmasına yaşamını adayanlardır.*

K. Atatürk

künye

Sahibi Çağdaş Eğitim Kooperatifi adına
Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Müfit PARLAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Teoman ALPER

Yayın Kurulu Başkanı
Prof. Dr. Füsun KUTER

Yayın Kurulu
Fehmi ENGİNALP
Evrin YILDIRIM
Merve UZMAN
Teoman ALPER
Seda Lale BUDUN

Fotoğraflar
Ali AKALIN

Yayına Hazırlık
Mae Reklam Matbaa San.Tic.A.Ş.

Reklam Pazarlama
Ayşen İNCİ

Yazışma Adresi
Ertuğrul Mah. Uğur Mumcu Bulvarı 17/3
Nilüfer / BURSA
Tel: 444 2 235 - 0 224 413 47 18 - 58
www.cagdas.org.tr
cagdas@cagda.org.tr
ISSN: 2147 - 5601

Üç ayda bir yayınlanan yerel süreli
dijital yayın. Dergide yayınlanan yazı ve
fotoğrafların tüm hakları saklıdır. Ticar,
yayın değildir. yazarların sorumluluğu
yazarına aittir.

SOSYAL MEDYA

TAKİPTE KALIN

f cagdasegitim.kooperatifi

bursa_cek

cagdasegitim.kooperatifi

ÇEKTVyoutube

ACINIZI DA MUTLULUĞUNUZU DA PAYLAŞIYORUZ

 444 2 235
0 530 667 24 17
celenk@cagdas.org.tr

Mutlu ve hüzünlü günler için **çelenk** hizmetimizin yanı sıra **taziye, doğum günü, yıl dönümü, doğum, anneler ve babalar günü** kartlarıyla duygularınızı paylaşıyoruz.

www.cagdas.org.tr

başkandan

YENİ HEDEFLERE YELKEN AÇIYORUZ

Nihan ALPAY

Değerli ÇEK Ailemiz,

28. genel kurulumuzu 17 Haziran 2023 tarihinde gerçekleştirdik.

Çağdaş Eğitim Kooperatifimizin bugünlere gelmesinde büyük emeği geçen Prof. Dr. Müfit Parlak başkanımızdan hizmet bayrağını devraldık.

Değerli Hocama, yönetim, denetim, yürütme kurullarında görev alan tüm arkadaşlarımıza çalışmalarından ötürü çok teşekkür ediyorum, şükranlarımı sunuyorum.

Yeni yönetim, denetim kurulu arkadaşlarımız ve çalışanlarımız ile birlikte bin bir emek harcanarak başarıyla bugünlere getirilen hizmet bayrağını çok daha iyi yerlere taşımak amacıyla var gücümüzle çalışacağız.

Değerli ÇEK Ailemiz,

Umutlarımızı ve beklentilerimizi yeşerteceğimiz yeni bir sürece başlarken, içinde bulunduğumuz sorunları da yok saymıyoruz.

Böyle bir dönemde inancımızı ve umudumuzu yitirmeden yapacağımız çalışmalarda en büyük destekçimiz sizler olacaksınız. Görüş ve önerileriniz bizlere ışık tutacaktır.

Kaynakların doğru ve verimli kullanımı her birey, her kurum, her kuruluş için çok önemlidir, ancak bu ilke Çağdaş Eğitim Kooperatifi için çok daha önemlidir.

Kuruluşumuzdan günümüze olduğu gibi, gerek yönetim kurulumuz gerekse çalışanlarımız ile birlikte aynı ilke doğrultusunda hareket edeceğimizi bilmenizi isteriz.

Kooperatifimize gelir getirici projeler üreterek, geleceğimizin teminatı olan çocuklarımıza daha çok burs vermek için çalışacağız.

“Kurumsallaşma”, “Sosyal Kooperatifçilik”, “Üniversite açma”, “ÇEKBİRLİK” oluşturma yolunda attığımız adımları, başlatığımız çalışmaları sürdüreceğiz.

Çağdaş Eğitim Kooperatifi’nin geleceği açısından çok önemsedığımız projelerden biri de kurumumuzun kendi yerini edinmesi ve **“Eğitim Yerleşkesi”**ni oluşturmaktır.

Anaokulumuzun dışındaki tüm kurumlarımızı üst kullanım hakkıyla -25 ve 49 yıl süreli- yaşama geçirdik. Zaman su gibi akıp geçiyor. Çok daha fazla zaman kaybetmeden yer edinme konusunda yerel yönetimlerle çalışmalara başlıyoruz.

Bağış ya da hazine arazisi bulma konusunda desteklerinizi bekliyoruz.

Sizlerle birlikte Atatürk’ün açtığı yolda, gösterdiği hedefe, bilimin ve aklın yol göstericiliğinde hiç durmaksızın yürüyüşümüzü sürdüreceğiz.

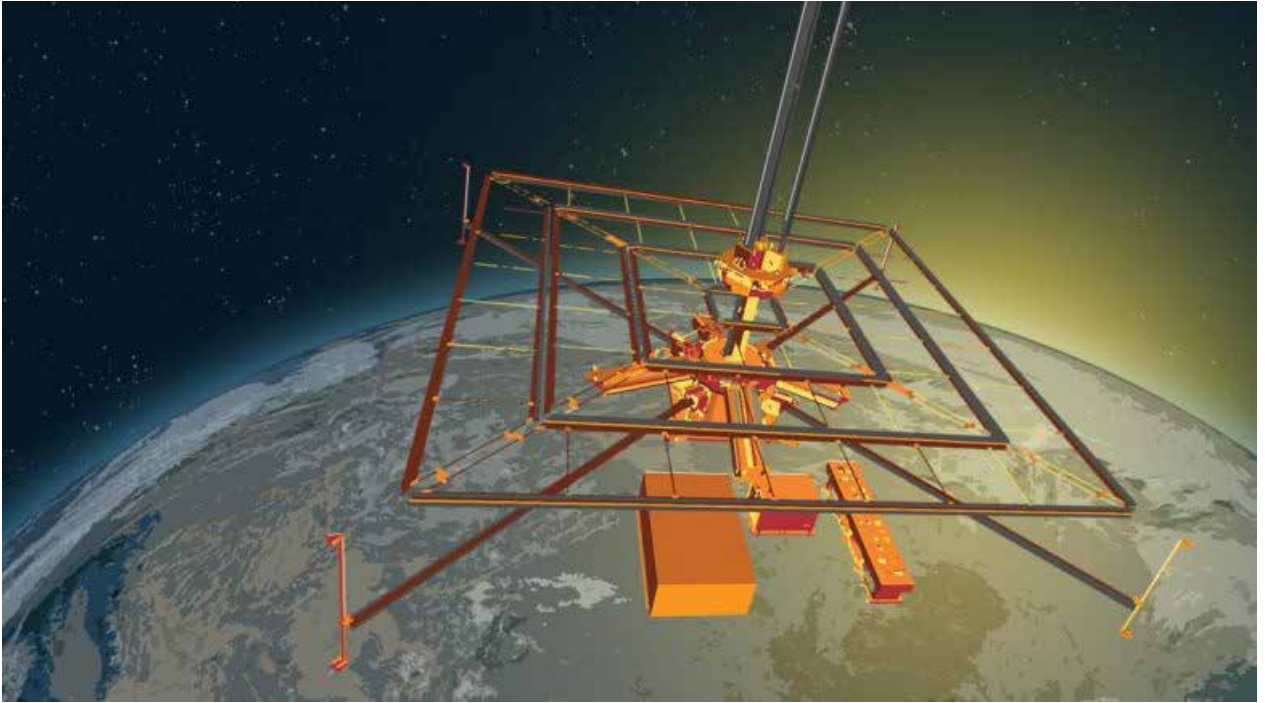
“İnce” ve **“dayanışma”** kültürünün en güzel örneklerini vererek, **“Aydınlanma Projesi”** olan Çağdaş Eğitim Kooperatifi’ni birlikte çok daha iyi yerlere taşıyacağımıza yürekten inanıyorum.

Hedef ve hayallerimizi gerçekleştireceğimiz projelerde birlikte olmak dileğiyle esenlikler diliyorum.

GÜNEŞ ENERJİSİ DÜNYA'YA IŞINLANDI

“ Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü bilim insanları, uzayda yakalanan güneş enerjisini ilk kez Dünya'ya ışınlamayı başardı.

Edinilen bilgiye göre, güneş enerjisini toplayıp yansıtmaya yaratan prototip olan MAPLE, Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü'nün uzaydan kablosuz enerji aktarımının yollarını aramak için başlattığı Uzay Güneş Enerjisi Projesi kapsamında ocak ayında yörüngeye fırlatıldı.

MAPLE'in verici dizisi, mikrodalgalar aracılığıyla uzayda toplanan güneş enerjisini kampusta Gordon ve Betty Moore Mühendislik Laboratuvarı'nın çatısına yerleştirilen bir alıcıya ışınladı.

Uzay Güneş Enerjisi Projesi'nde görev alan bilim insanları, şimdiye kadar yapılan deneyler sayesinde MAPLE'in uzaydaki alıcılara başarılı bir şekilde enerji iletebildiğini belirterek, bu kez de diziyi enerjisini Dünya'ya yönlerecek şekilde programlandığını ifade ettiler.

Çalışma sayesinde, enerjiyi elde edebilmek için herhangi bir enerji iletim altyapısına da ihtiyaç duyulmayacak, uzak bölgelere, savaş veya doğal afet nedeniyle harap olmuş bölgelere enerji gönderilebilecek.

Güneş enerjisini uzaydan kablosuz olarak iletme çalışmaları, yenilenebilir enerji ve özellikle de güneş enerjisinin yaygın kullanımı için devrim yaratan sonuç olarak nitelendiriliyor.

Japonya'nın, 2025'te kamusal kurumlar ve özel şirketlerin ortaklığıyla bu teknolojinin pilot uygulamasını başlatmayı, 2030'ların ortalarında da kullanmaya başlamayı hedeflediği bildirildi.

UZAYDA YAŞAM BELİRTİSİ

“ İnsanlığın yüzyıllardır kafa yorduğu, bilim insanlarının yanıt bulma uğraşında olduğu “Uzayda yaşam belirtisi” konusunda bilim dünyasını heyecanlandıran bulguya rastlandı. Yapılan bir araştırmada, uzaydaki Perseus Moleküler Kompleksi’nde, temel yaşam proteini “triptofan amino asidi” keşfedildi.

The Royal Astronomical Society’nin haberine göre, İspanya merkezli “Instituto de Astrofísica de Canarias”tan (IAC) Dr. Susana Iglesias-Groth, triptofanın, kızılötesi ışınları altında tayf çizgilerini belirgin şekilde göstermesi sebebiyle araştırmada kızılötesi uzay teleskobu Spitzer’i kullandı.

Araştırmanın ardından, dünyadaki temel proteinlerin oluşmasında gerekli 20 amino asitten biri olan triptofan, uzaydaki Perseus Moleküler Kompleksi’nde bulundu.

Triptofan, Dünya’dan yaklaşık 1000 ışık yılı uzaklıkta bulunan ve bir yıldız oluşum bölgesi olan IC 348 yıldız sisteminde yüksek miktarda tespit edildi.

Haberde, triptofan ile ilişkili emisyon çizgilerinin diğer yıldız oluşum bölgelerinde de mevcut olabileceği öne sürüldü, söz konusu emisyon çizgilerinin, yıldız ve gezegenlerin oluştuğu gaz ve tozda da yaygın olduğu belirtildi.

Araştırmada, yıldızların ve gezegen sistemlerinin oluştuğu bölgelerde doğal olarak var olabileceğine işaret edilerek, triptofanın da içinde olduğu amino asitlerin, diğer yıldızların etrafındaki gezegen sistemlerinin erken kimyasına katkıda bulunabileceği kaydedildi.

Araştırmanın sonuçları “Monthly Notices of the Royal Astronomical Society” dergisinde yayımlandı.

BİLİM DÜNYASINDA BİR İLK

“ Japonya Osaka Üniversitesi’nde bilim dünyasında sarsıntı yaratacak bir buluşa imza atan bilim insanları, erkek hücreden önce yumurta, ardından da yavru fare üretti.

Araştırmanın sonuçları, Londra’da Crick Enstitüsü’nde düzenlenen “İnsan Genomu Düzenleme Zirvesi”nde açıklandı, Nature Dergisi’nde yayınlandı.

Araştırmaya göre Japon bilim insanları, genetiğini değiştirdikleri erkek farelerin deri hücrelerini kök hücrelere çevirdi. Hücrelerde bulunan ve cinsiyeti belirleyen Y kromozomunu silen bilim insanları, bunu dişi X kromozomuyla eşleştirdi. Bu sayede başarılı bir şekilde yumurta üretildi. Erkek fareden elde edilen yumurta, bir başka erkek fareden alınan sperm ile döllendi ve sağlıklı 7 yavru fare elde edildi.

Japon bilim insanları tekniği insan üzerinde denemeye hazırlanırken, bilim insanları, aynı tekniğin insan kök hücrelerinde işe yarayıp yaramayacağını henüz bilinmediğini belirterek, şimdilik uzak bir ihtimal de olsa gelişmenin, insanlara da uygulanabileceği ihtimalini ortaya çıkardığına, üreme biyolojisi ve doğurganlık araştırmalarında yeni yollar açtığına işaret ediyorlar.

KARŞI GÖRÜŞLER

Bir grup bilim insanı da, bu tekniği “son derece verimsiz” olarak tanımladı ve “taşıyıcı farelere yerleştirilen embriyoların neden sadece küçük bir kısmının hayatta kaldığının belirsiz olduğuna” dikkati çektiler.

Bilim insanları araştırma grubunu, “yumurta yapmak için kök hücreleri kullanmadan önce bir kültür kabında ortaya çıkabilecek mutasyonlar ve hatalar konusunda dikkatli olmaları” konusunda uyardılar.

Bilim insanları, geçtiğimiz yıl babanın spermi ile annenin yumurtası veya rahmi olmadan kök hücrelerden “sentetik” fare embriyoları oluşturmayı başarmıştı.

Bu embriyolar, döllenmeden 8 buçuk gün sonrasına kadar doğal fare embriyolarını yansıtmış, atan bir kalp de dahil fareyle aynı yapıları içermişti. Bilim insanları bu başarının gelecekte yapılacak araştırmalar için sentetik insan embriyoları yaratmanın temelini oluşturabileceği yorumunda bulunmuştu.

175 YILLIK GİZEMİ TÜRK FİZİKÇİ ÇÖZDÜ

“Harvard Üniversitesi Fizik Bölümü’nde, doktora çalışması yapan 26 yaşındaki Türk fizikçi Furkan Öztürk, bilim dünyasının 175 yıldır peşinde koştuğu gizemi çözme başarısı gösterdi.

Furkan Öztürk’ün 4 milyar yıl önce yaşamın nasıl başladığına dair gizemlerden birini ortaya çıkardığı buluşu, bilim dünyasında büyük heyecan yaratırken, prestijli akademik yayın organı Science’da “çığır açıcı keşif” şeklinde duyuruldu.

Buluşun, Dünya’da yaşamın nasıl başladığına ve uzayda yaşama kadar birçok gizeme ışık tutması bekleniyor.

Fransız kimyager Louis Pasteur’ün, 1848 yılında yaşam için gerekli olan bazı moleküllerin, tıpkı sol ve sağ ellerde olduğu gibi birbirinin “ayna görüntüsü formlarında” bulunmasına ilişkin “homokiralite” kavramını ortaya attığını, ancak bu özelliğin kökeni, 175 yıldır bilim dünyasında yapılan çalışmalara rağmen anlaşılmamıştı.

Science Advances dergisinde makaleleri yayımlanan Furkan Öztürk ve ekibi, keşifle manyetik mineraller üzerinde RNA öncüsü molekülleri kristalize ederek RNA’nın yapıtaşlarını yalnızca sağa veya sola doğru kıvrılan bir sarmal halinde elde etmeyi başardı.

Nobel ödüllü biyokimyacı Jack Szostak, Öztürk ve ekibinin çalışmasını, “Bu gerçekten çığır açıcı bir keşif. Homokiralite, yaşamın başlayabilmesi için olmazsa olmazlardan ve bu yeni keşif bu probleme çok mantıklı bir çözüm sunuyor” diye yorumladı.

Bilkent Fen Fakültesi Fizik Bölümü mezunu ve Harvard Üniversitesi Fizik Bölümünde doktora programını tamamlama aşamasına gelen Furkan Öztürk, 2,5 yıldır hayatın başlangıcı üzerine çalışmalar yaptığını anımsattı.

Dünya’da yaşamın nasıl ortaya çıktığının ve ilk canlı hücrelerin nasıl oluştuğunun bilimin cevap aradığı en büyük gizemlerin başında geldiğine işaret eden Öztürk, şöyle konuştu:

“Yaklaşık 4 milyar yıl önce, Güneş sistemi ve Dünyamız oluşuktan kabaca 500 milyon sene sonra, Dünya’da yaşamın ilk izlerini görmeye başlıyoruz. Peki, yaşam nasıl ortaya çıktı, hangi kimyasal ve fiziksel süreçler yaşamı tetiklemiş olabilir? Doktora çalışmamda bu sorulara açıklık getirebilecek deneysel çalışmalar yaptım.”

Öztürk, araştırmasının, Science dergisinin 2005 yılında yayımlanan bir sayısında doğa bilimlerinin en büyük 125 problemi arasında gösterdiği yaşamın kökeni araştırmalarında karanlıkta kalan “Homokiralitenin” üzerine olduğunu ifade etti.

Buluşunun, laboratuvar ortamında yaşamı oluşturabilecek aşamaya kadar getirebileceğini belirterek, “Hedefim, yaşamın başlangıcındaki koşulları laboratuvar ortamında tekrar oluşturmak ve yaşamın nasıl oluştuğunu gözlerimle görebilmek diye konuştu.

Furkan Öztürk, çok heyecan verici çalışmalarının devam edeceğini, deneylerin bağımsız olarak başka araştırmacılar tarafından da test edilmesi, yeni veriler ışığında tekrar tekrar değerlendirilmesi gerektiğini sölerine ekledi.

MEB'DEN TEPKİ ÇEKEN PROTOKOL

“ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Diyanet İşleri Başkanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında imzalanan “Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum (ÇEDES)” projesi kapsamında devlet okullarında görevlendirilmeye başlanan imam, vaiz, din hizmetleri uzmanı, Kur'an kursu hocaları, “manevi danışman” adı altında “değerler eğitimi” vermeye başladı!

Edinilen bilgiye göre, ÇEDES projesi ile çocukların “bilime sevdalı, kültüre meraklı, duyarlı, milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlere göre” yetiştirilmesi, bu amaçla okullarda “değerler kulübü” kurulması hedefleniyor!

Projenin merkezleri arasında Diyanet gençlik, Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı gençlik merkezleri ile Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi okullar yer alıyor. Proje kapsamında yapılacak etkinlikler, il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerinden onay alınarak okul dışı mekanlarda da gerçekleştirilebiliyor.

Protokolde, “ÇEDES Uygulama Mekanları” diye tanımlanan yerler hakkında herhangi bir tarif ya da kısıtlama bulunmuyor.

Diyanet Gençlik Merkezleri'nde yürütülecek faaliyetlerdeki görevliler ile öğrenciler, il ve ilçe müftülükleri tarafından belirleniyor. Müftülükler, etkinliklerde en a iki kız, iki erkek olmak üzere gönüllü lise ve üniversite öğrencileri seçecek.

SENDİKALARDAN TEPKİ

Eğitim – İş ve Eğitim Sen'den yapılan açıklamada, başta Anayasa'nın 42. ve 128. maddeleriyle ve Milli Eğitim Temel Kanunu ile çelişen, hukuksuz olan ÇEDES protokolü, birçok açıdan hatalı ve tehlikeli bulundu.

Açıklamada, ilkokulları da kapsamına alan projede, pedagojik formasyonu olmayan, çocuklara yaklaşım konusunda hiçbir eğitim almadığı kişilerin çocukların güvenli alan olan okullara sokulmaması istendi.

Okullarda danışmanlık hizmetinin rehber öğretmenler tarafından verildiğinin altı çizilen açıklamada, bu alanda on binlerce uzman öğretmenin atama beklediği ifade edildi. Açıklamada, okullarda din eğitimi veren din kültürü ve ahlak bilgisi eğitimi veren öğretmenlerin olduğu anımsatılarak, okulların manevi danışmana değil, öğretmene ihtiyacı olduğunun altı çizildi.

Laik eğitim ile adı aynı cümle içinde dahi geçemeyecek olan bu protokolün iptali için hukuki sürecin başlatıldığı kaydedilen açıklamada, özetle şu görüşlere yer verildi:

“Eğitim, sadece ve sadece öğretmenlerin yapabileceği bir uzmanlık işidir. Bugün öğretmenlerin uzmanlığını hiçe sayıp çıkarttıkları meslek kanunu ile tekrar tekrar sınavlara sokanların, eğitim konusunda hiçbir uzmanlığı olmayan insanları okullara doldurma gayretini kabul etmiyoruz! Mesleğimizi itibarsızlaştırma, eğitimi daha da gericileştirme anlamı taşıyan protokolü reddediyoruz.”

B.U.Ü PATENTTE “EN İYİ 10”DA

“ Bursa Uludağ Üniversitesi (BUÜ), TÜRKPATENT, Avrupa Patent Ofisi verileri ve özel bir veri analiz aracı ile değerlendirilerek hazırlanan “En İyi 10 Üniversite” sıralamasında yer aldı.

Patent veri analizi ile kurumlara inovasyon stratejileri konusunda destekler sunan Patent Effect firması, 2022 Yılı Patent Performansları Listesi'ni açıkladı.

BUÜ, 2022 Yılında Yayınlanan Türkiye (TR) Patent Başvuru Sayısı ile listede 7. sırada yer bulurken, ULUTEK de “En İyi Teknoparklar” sıralamasında 5'nciliğini korumayı başardı.

Bursa Uludağ Üniversitesi, 2022 yılı verilerinde başarılı olduğu alan sayısını genişletti. Üniversite, bu yıl ilk kez Eklemeli İmalat Teknolojileri, Siber Güvenlik, Gıda ve İçecek kategorisinde yer buldu, önceki yıllarda olduğu gibi Tekstil alanında da en iyi üniversiteler arasında gösterildi.

Açıklanan verilere göre Bursa Uludağ Üniversitesi, Eklemeli İmalat Teknolojileri kategorisinde 4, Siber Güvenlik kategorisinde 8, Gıda ve İçecek kategorisinde 5 ve Tekstil kategorisinde ise 3. sırada yer almayı başardı.

Ar-Ge ve inovasyon projelerinin çıktılarını konusunda da duyarlı davranan Üniversite Yönetimi, patent ve faydalı model çalışmalarında da ciddi bir mesafe kat etti. Bugüne kadar ticarileştirilen patent/faydalı model sayısı ile Türkiye sıralamasında 5. durumda olan B.U.Ü, 2022 yılında ticarileştirme sözleşme sayısı ve ticarileştirilen patent/faydalı model sayısı ile 4. sırada yer aldı.

ULUTEK İLK 5'TE

Patent Effect firması tarafından hazırlanan analizlerde teknokentlerin performanslarına da özel bir başlık altında yer veriliyor. Bünyelerindeki firmaların gösterdiği patent grafiğine göre en iyi 10 teknokent sıralanıyor.

Zirvenin ilk 5 sırasında, Teknopark İstanbul (77), Yıldız Teknopark (70), İTÜ Arı Teknopark (69), ODTÜ Teknokent (55) ve ULUTEK Teknopark (37) yer alıyor.

2022 Yılı Patent Performansları Listesi'nde patent çalışmaları yürüten Startup'lara da yer verildi. Listede ULUTEK Teknopark bünyesinde faaliyetlerini yürüten RePG Enerji 2, Kul Elektronik firması ise 7. sırada gösterildi. RePG enerji firması, aynı zamanda Yatırım Alan Patentli Startup'lar listesinde 1. sırada gösterildi.

ÇEK'İN ÇAĞCIL EĞİTİMİ

Recep NAs / (Eğitimci-Yazar) recepnas@uludag.edu.tr - <http://recepnas16.blogspot.com.tr>

16 Eylül 1996 tarihli Cumhuriyet gazetesinde çıkan yazım şöyle başlıyor: “Okullar açılıyor, yine bin bir sorunla, bin bir dertle... Devlet elini eteğini, desteğini çekiyor okullardan yavaş yavaş, geri adımlar ata ata. Önce kendi okulunu kendin yap, diye başladı bu iş. Şimdi ucundan, alıştırma alıştırma ‘katkı payı’ adı altında para alıyorlar veliden, bağış istiyorlar. Çok sürmez, sıra kendi çocuğunu kendin okut, demeye de gelir. Devletin küçülmesinden anladıkları bu demek ki...”

27 yıl önce, ama bugün yazılmış gibi. Değişen bir şey bir olmamış, yok yok, değişen çok şey oldu, daha da geriledi eğitim, gericileşti. Devlet okulları çökertildi, dökülüyor. Eğitimin niteliği iyice düştü. Salgında ilk işleri okulları kapatmak oldu, dünya ölçeğinde en uzun süreyle... Depremden sonra da üniversiteleri kapattılar. Okul sadece öğretme-öğrenme yeri değil ki, çocuklar orada toplumsallaşıyorlar, iletişim kuruyorlar, etkileşiyorlar.

Kesintili eğitim (4+4+4) yüzünden yüzbinlerce çocuk okuldan koptu. Kesin sayı bilinmiyor. Umurlarında değil ki kayıt tutulsun. Cehaletten besleniyorlar. Onların derdi, aç kalsın karından, cahil kalsın beyninden kendilerine bağlansın, boyun eğsin. Düşünmesin, sorgulamasın, kaderine razı olsun. Yurttaş değil, birey değil, mürit yetiştirmek istiyorlar. Milli Eğitim Bakanlığı, vakıf ya da dernek adı altında gizlenen tarikatların kısırcasında. Gün geçmiyor ki MEB’le bir protokol yapılmasın. ‘Değerler eğitimi’ koymuşlar adını. Ama niyetlerinin ne olduğunu anlamak için MEB’le Hizmet Vakfı’nın işbirliğiyle hazırlanan kitapçıktaki (39 sayfa) şu tek tümce yeter: “Müminler can zayıyatını şahadet, mal zayıyatını ise sadaka olarak bilirler.”

Pahalılık, yoksulluk nedeniyle çocuklar sağlıklı beslenemiyorlar. Beslenmek karın doyurmak değil. Beslenme, bedenin büyümesi, yenilenmesi, çalışması için gerekli olan besin öğelerinin yeterli ve dengeli ölçüde alınmasıdır. Beslenemeyince gelişemiyorlar, bodur çocuklar çoğalıyor giderek. Beslenmeyle zekâ gelişimi arasındaki bağlantı da çok yüksek. Bir kuşak ziyan oluyor.

Eğitim-İş Sendikası’nın raporuna göre deprem bölgesindeki öğrencilerin neredeyse üçte ikisi eğitimin dışında. Bu çocuklar nerede? Soruluyor, yanıt yok. İnsanlar can derdiyken deprem olur olmaz 4-6 yaş çocukları için çadır kurup Kuran Kursu açtılar. Kendileri açıkladı, Menzil Tarikatı kendi köyünde bin yüz çocuğu ‘konuk’ etmiş.

Bizde çocukların dinci ve kinci olmaları istenirken, devlet okullarının tümü imam-hatip lisesine dönüştürülürken dünya 21. yy. becerileriyle (eleştirel düşünme, yaratıcılık, etkili iletişim, bağımsız karar verme, ilişki yönetimi, hesap verebilirlik, öğrenmeyi öğrenme...) donatıyor çocuklarını, yapay zekâyı tartışıyor. Birçok ülkede Bilim, Teknoloji, Yenilik (inovasyon) Bakanlığı var. Y. Noah Harari’ye göre şimdiki mesleklerin yüzde 30’u ya kalkacak ya da dönüşecek. Yapay Zekâ kendi kendine öğrenmeye başladı, 300 milyon kişinin tam zamanlı işini ellerinden alacak, deniyor. Demek ki gençlerimiz, sadece dünya gençleriyle değil, Yapay Zekâyla da yarışacaklar. 3D baskısı, nano gereç, giyilebilir teknoloji, yenilenebilir enerji, kodlama-yazılım-algoritma, yükselen alanlardan birkaçı.

Neyse ki bizim Çağdaş Eğitim Kooperatifimiz var. Yıl 1995, öğrenci yurtları çokluk tarikatların elinde. Tehlikenin ayırında olan Atatürkçü, laik, Aydınlanmacı olan insanlar kaygılıydı, arayış içindeydi. Denizyıldızı öyküsü anlatılırdı. Anımsayalım: Gün yeni ağarmışken bir kişi deniz kıyısında yürüyor. Ötelerde, uzakta biri eğilip doğruluyor, denize bir şeyler atıyor. Yanına gidip ne yaptığını soruyor,

“Denizyıldızlarını ölmekten kurtarıyorum.”

“Yüzlerce, hangi birini kurtaracaksın?”

Adam elindeki denizyıldızını denize atıyor,

“İşte biri kurtuldu.”

İşte böyle, ne kadar kır çiçeğine ulaşıp dokunulsa kazançtı.

ÇEK parasal kazanç gütmmez, asıl kazancı kır çiçeklerinin dört mevsim yeşermesidir. Çağdaş, laik, demokrat, Atatürk ilkelerini, devrimlerini benimseyip içselleştirmiş, özgür ve eleştirel düşünen bireyler yetiştirir. ‘STEM’le yetinmez, sanatsız olmuyor çünkü. ‘STEAM’dır (bilim, teknoloji, mühendislik, sanat, matematik) aslanan. Böylece bilimle sanat buluşur.

Özcesi ÇEK’in öğrencileri laik, dolayısıyla bilimsel eğitim alırlar, 21. yy. becerilerini kazanırlar, onların ‘fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür’dür.

Salam olsun ÇEK’in kurucularına, selam olsun kuruluşundan bu yana gönüllü yöneticilik yapanlara, yönetim kurulu üyelerine, selam olsun çağdaş eğitime gönül verip elini taşın altına koyanlara, üyelerine... Nice nice 28. yıllara...

EĞİTİMDEKİ TEHLİKELİ GERİLEME

Fehmi ENGİNALP / (Eğitimci - Yazar)

İyice görüldü ve anlaşıldı ki eğitimde çağcıl değerlerin yerine “yerli ve milli değerler” adıyla tutucu, dahası gerici; insana, insansal değerlere, insancılığa, insanın doğasına, sevgi ve dayanışmaya, sanata, bilime ve bilimsel değerlere, evrime, evrimsel dönüşümlere karşı bir anlayış getirilmeye çalışılmakta.

Bu anlayışın temelinde bilisiz (cahil), bilgisiz bir toplum yaratma anlayışı vardır. Böyle bir toplumu yönlendirmek, yönetmek ve böylece sömürü çarkını döndürmek çok kolaydır. Tepede konumlanan bir avuç parababasının çıkarları açısından böyle bir dizge çok uygundur ve gereklidir.

“Din” ve “manevi değerler” adına Siyasal İslamcıların öncülük ettiği bu toplumsal yapı, dindarların değil, dincilerin ve dini inançları pervasızca çarpıtan bir avuç düzenbazın özlediği bir dizgedir. Bunlar bilimsel, çağcıl, demokratik, laik eğitim anlayışın yerine çıkarlarını korumak ve sürdürmek için kendi düşünsel, inançsal, toplumsal istemlerinin yaşama geçmesini sağlama savaşımını vermektedirler. Tüm gerçekleri reddederek ya da değiştirerek yalan, aldatma ve kandırma üzerine, sahte bir dünya yaratmayı amaçlamaktadırlar.

20 yıldır (daha öncesi de vardır) adım adım bu anlayış doğrultusunda ilerlenmektedirler. Eğitim dizgemizin bu aşamada geldiği ya da getirildiği bu yer çok tehlikelidir. Bir dönemecin sonundayız sanki. Toplum geriye doğru çok tehlikeli biçimde yeniden yapılandırılıyor. Geldiğimiz bu noktada açıkça hilafet ve şeriat çağrıları yapılıyor. Bilimsel gelişmelerin, teknolojik buluşların yaşamımızı ne denli kolaylaştırdığı apaçık ortadayken insanlarımızın hem bunları kullanmaları hem de bunların ortaya çıkmasını sağlayan akıl ve bilimden uzaklaşmalarını anlayabilmek çok zor. Ancak bu kandırılanların yapabileceği bir şey. Bu insanların akıl ve bilime inanacakları yerde topluca yağmur dualarına çıkmaları, doların yükselmemesi için topluca dualar edilmesi ve namazlar kılınması oldukça ilginç.

İnsanlarımız hala Ortaçağ inançlarından medet umuyorsa bunun nedenlerini araştırmak gerekir. Oysa insanlar Ortaçağ karanlığını yüzlerce yıl önce yırtıp atmışlar ve aydınlık dünyanın ışığından yararlanmanın yollarını bulmuşlardı.

Aslında biz de bulmuştuk yüzlerce yıl sonra olsa da. Cumhuriyet’in ilanından daha bir yıl sonra 3 Mart 1924’te Öğretim Birliği Yasası çıkarılarak eğitim alanında büyük bir değişim ve dönüşüm başlatılmıştı. 1 Kasım 1928’de Harf Devrimi’yle Latin harflerinden yararlanarak yeni bir abece (alfabe) hazırlanarak büyük bir atılım yapılmış binlerce okuma yazma bilmeyen insanımıza okuma yazma öğretilmişti. 1930 yılına geldiğimizde ülke nüfusu 14 milyondur. Kentlerde ve kasabalarda yaşayan insan sayımız 3 milyondur. 11 milyon insan köylerde yaşıyor ve okuma yazma bilmiyordu. Ama okuma yazma seferberliği yapılarak pek çok insanımız kısa zamanda okumayı, yazmayı öğrenmiş, okur yazar oranımız hızla yükselmiş, Köy Enstitüleri aracılığıyla köylerimiz aydınlığa kavuşmuştu.

Ancak bu kazanımlar sonraki yıllarda birer birer elimizden alındı ve içinde bulunduğumuz çöküş günlerine geldik. Cumhuriyet döneminin eğitim alanındaki en büyük kazanımı “karma eğitim”di. Karma eğitimi toplumumuzun tüm kesimleri benimsemiş ve bir yaşam biçimine dönüşmüştü. Bu, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında çok önemli bir adımdı. Oysa şimdi karma eğitimden vazgeçme çağrıları yapılıyor.

Ulusal Eğitim Bakanı olan bey “karma eğitim zorunlu değil” diyebilir. Karma eğitimin sulandırılması, ötesi uygulanmasından vaz geçilmesi ülkemiz açısından söylemeye bile gerek yok, çok büyük

bir felaketin başlangıcı olacaktır. Bu medrese eğitime geçişin ön adımdır. Böyle bir şey Türkiye'nin şeyhler, dervişler, müridler memleketi olmayacağını söyleyen Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal'in kemiklerini sızlayacaktır yattığı yerde.

Bulduğumuz yer çok kritik, bir bıçak sırtı adeta. Günümüzde ihaleler yoluyla ya da açıkça kaynak aktararak tarikatların önü açılıyor. Tarikat şeyhleri el üstünde tutuluyor, saraylarda baş köşelerde ağırlanıyor. Tarikatların müritleri önemli yerlerde göreve getiriliyor. Böylece Cumhuriyet'in önemli kurumlarının içi boşaltılıyor, değersizleştirilip işlevsizleştiriliyor.

Son dönemlerde eğitimiz hızlı biçimde ticarileştirildi. Devlet, bir kamu görevi olan eğitimi özelleştirerek üzerindeki yükten kurtulmak istiyor. Eğitimi vakıflara ve özel sektöre devrediyor. Öte yandan devlet kendine bağlı okulları pervasızca dinselleştiriyor. Bu alanda bugüne dek yapılanlar yetmiyormuş gibi şimdilerde kısa adı ÇEDES olan "Çevreye Duyarlıyım, Değerlerime sahip Çıkıyorum" projesiyle yeni bir uygulama başlattı. Bu proje kapsamında okullara "manevi danışman" adıyla imam, vaiz, müezzinz, kuran öğretmeni vb. ataması yapmaya başladı.

Manevi danışman nedir, kimdir? Hangi yetki, hangi bilgi, hangi deneyim, hangi mesleki formasyonla bu işi yürütecektir? Bunlara hangi öğrenci, ne danışacaktır? Siyasal erkin amacı bellidir: Bilimden, bilimsel düşüncelerden uzak, Ortaçağ hurafeleriyle öğrencilerimizin kafalarını karıştırarak, öğretmenleri birbirine düşürecek bir ortamın yaratılması. Ataması yapılmayan binlerce öğretmen atama beklerken bu manevi danışmanlar neyin nesidir? Hangi sorunu çözecektir? Bu aslında sorunlar yumağı haline getirilen eğitim dizgimize yeni bir halka daha eklemekten başka bir sonuç vermeyecektir.

Yazık değil mi bu ülkeye, bu çocuklara? Sorun çok açık ve yalın: Ne istiyoruz? Nasıl bir ülkede yaşamak istiyoruz? Soru şu: Özgürlük mü? Yoksa sefalet, açlık, yokluk ve yoksulluk içinde yaşamak mı?

Eğer birinci seçenekten yanarsak yol belli, yöntem belli. Akla, bilime, sanata, felsefeye öncelik vereceğiz. Değişime, dönüşüme, evrime inanacağız. İkinci seçenekte yeğlediğimiz eğer o yolun sonu karanlık, dipsiz bir kuyudur. Nerede, ne olacağını kimsenin bilemeyeceği bir belirsizliktir. Ama şurası kesin: Eğer küresel bir yok oluştan kurtulmak istiyorsak önümüzdeki yol belli. Aslında bu kadim coğrafya bu yolu bize yıllarca önce göstermiştir. Bu kültür böyle düşüncelere, böyle anlayışlara kapalı değil. Yıllar önce İbni Haldun Mukaddime'sinde, İbrahim Hakkı Marifetname'sinde bilimsel düşünce tarzını, evrimi, evrimsel gelişmenin önemini ortaya koymuşlar. Biz bunları okumamışız. Bunları okumamız engellenmiş.

Bizler çalışmadan, üretmeden ve her şeyi başkalarından beklerken bilim insanları boş durmuyor ama. Daha çok kısa bir süre önce bilim insanları şempanzelerle insanların 6 milyon yıl önce ortak ataları olduğunu kanıtladılar. Şempanzelerin iki sözcükle tümceler kurarak birbirleriyle anlaştıklarını da. Oysa dinsel kitaplarda insanın ilk atası Adem'in 6 bin yıl önce yaşadığı yazılı. O yüzden ünlü şairimiz Ahmet Arif, Adem'le Havva için "Adem'le Havva anan dünkü çocuk sayılır" der Anadolu şiirinde. Herkes inançlarında özgürdür. Ancak hiç kimse bilimsel bilgiyi küçümsememeli, ona sırtını dönmemelidir. Dünyayı algılamamızın, insanı anlamamızın yolunun bilimsel bilgidir. Bilgidir. Unutmamalıdır. Okumak, öğrenmek ve düşünmek zorundayız. Ve de "aklımızı kullanma cesaretine sahip olmamız"(Kant) gerekir. O nedenle düşündüğümüzü korkusuzca dile getirmek zorunluluğumuz var. Ünlü fizikçi Tesla'nın sözlerinin bir anlamı olmamalı mı? "Ne zaman kilisenin çan kulesine paratoner takıldı, işte o zaman bu iş bitti: bilim kazandı." diyor Tesla.

Eğitimde nitelik ve içerik önemlidir. İçeriğin içi bilimsel ve laik eğitimle doldurulur. Bireysel ve toplumsal sorunlarımız ancak bilimsel eğitimle çözülebilir. Eşitlik laik eğitimim temelidir. Gerçek laikliğin olmadığı yerde eşitlikten söz edilemez. Eşitliğin olmadığı bir toplumda da gerçek özgürlük değil, zorbalığın diktası söz konusu olur.

Yukarıda söz edilenleri çoğu aslında çoğumuzun bildiği şeyler. Asıl sorun şu: Ne yapmalıyız? Nasıl yapmalıyız?

Yapılması gereken kanımızca şu: Okul öncesi eğitimden başlayarak laik ve bilimsel eğitimin içi doldurulmalı. Bu anlayışlar ete kemiğe büründürülmeli. Amasız, fakatsız bir anlayışla gereği yapılmalı. En kısa zamanda ezberci eğitimden vazgeçilmeli. Çocuklarımızın yeteneklerini ortaya çıkaran, becerilerini geliştiren bir eğitim dizgesine geçilmeli. Çoktan seçmeli sınav sistemi değiştirilmeli. Bize gerekli olan akademik öğrenme yolu değil, toplumsal öğrenme yoludur. Bunun yolu da bireysel yeteneklerimizin bulunması ve geliştirilmesinden geçer.

Özetle adil, demokratik, insan temel hak ve özgürlüklerine saygılı, eşitlikçi ve özgürlükçü, barış içinde yaşayan bir toplumsal düzende yaşamak istiyorsak laik, bilimsel, kamusal eğitim savaşımından asla ödün vermemeliyiz.

ÇİY TANELERİ

Hilmi HAŞAL / (Şair-Yazar)

Sabahın kuşları
alkışlıyor serinliği
-yaşamak ışıktır-
civıldaşmakla dercesine
sabahın kuşları

enginliğin kanatları
dağıtıyor ıssızlığı
-uyumak olmamaktır-
silinmek gökyüzünden
unutulmakla dercesine
enginliğin kanatları

bulutların köpükleri
okşuyor rüzgârları
-sevişmek uyanmaktır-
yeryüzü konukluğu mucize
çoğalmakla dercesine
bulutların köpükleri

toprağın ağaçları
çağırıyor saliseleri
-kavuşmak inceliktir-
anlam yayıldıkça mucize
ekmeği sebil dercesine
toprağın ağaçları

zamanın elçileri
okuyor coğrafya atlasını
-paylaşmak gelecek için-
her canlının ömrü bağış doğaya
dokuyor barış düşünüşü
yaşamak çok güzel dercesine
zamanın elçileri...

GÖZYAŞINA AĞIT

Bülent ELİTOK / (Şair)

Kim yetmiş gözyaşında söndürmeye ateşi
Ki getiremezsin gözyaşına ekmek banıp geri bir treni
Dönmez gurbet ama ıslarsın taze bulguru hasretinde
Kök boyadır silinmez düştüğü ıssız içinde
Bazen acı bazen tatlı kimileyin kızıl bir damladır
Akıtır hangi yüz gözlerinden aşağı burukluğu
Hangi yürek gözde şimşekler çaktırır da
Ey ocağa düşen ateş gözyaşıyla mı sönersin
Savaş ortasında bir çocuğun biçare ferahlığı
Sahipsiz bir kadının boynu bükük feryadı
Bir acının lohusa suyu
Bir ölümün kederli sinesi
Bazen de düşer kahkahadan süzölmüş mutluluğa
Parlayan retinada sevincin resmidir
Dökülen başarının alkışlarına gurur
Saklıdır güç yetmeyen çaresizlik ıssız köşelerde
Dönmemiş balıkçıyı bekleyen kadının deniz suyu

Ne yoktur ki içinde
Bir sessiz acı bir durgun hüznün bir ısıldayan neşe...!
Bir sonsuz kahkaha bir olgun başarı bir süründüren endişe isyan...!
Gizlenir nasıl koca insan minik damlada

Bağırın bir sessizliğin yeryüzü dili
Baskıların sireni çalan korku imdadı
Süzölür gürültünün içe sıkışma ferahlığı
Dönüp dönüp bulama saklıdır
Bakıp bakıp göreme dolanır gözlerinde
Keten bir bahardı duru bakışında sızı
Düşmenin tahta merdivende şalesi
Sahip çıktın en çok üzölmelere
Aldırmaz gurbet yangın söndüren yetişmeye
İster nefret ettiği bir adam olmasını acının
Saklar koynunda kış soğuşuna inat kaybedilen
Bazen sokakları ıslatan bir isyanın adıdır
Gömdüğün içine hayal kırıklığıdır bazen
Belki de kahrın emsalsiz kanıdır akan

Ne yoktur ki...

O BİNA

Şaban AKBABA/ (Eğitimci – Şair - Yazar)

Eski Bursa Cezaevi anısına...

I./

“Öyle çok zaman geçti ki orada yaşadıklarımın birçok ayrıntı- sını unuttuğum. Ah ya, fotoğraflar! Bir dakika lütfen... Fotoğrafları bulup getireyim. Onlardan yardım alabilirim...”

“İlk ne zaman gördün Bursa’yı?” diye sormuştum bir süre söyleştikten sonra. “Bir kez daha gelmek ister misin?”

Sorumun ilk bölümüne takılmış, dalıp gitmişti. Sonra da yerin- den kalkıp kapakları işlemeli, eski, ahşap dolabını açmış, başını içine sokarak karıştırmaya başlamıştı.

“İşte bu! Bursa’ya ilk gelişimin fotoğrafı.”

“Gelişinizin öyle mi? Getirilişinizin değil? Böylece, yürüye yürü- ye, özgürce... Güldürme beni Usta; sen Bursa’ya böyle gelmiş olmazsın!”

Fotoğraftaki; aslan yeleli, uzun boylu, güneş bakışlı, sırm gibi bir delikanlı. Bilekleri kelepçesiz. İnanılır gibi değil!... Usta olacak; Bursa ya böyle elini, kolunu sallaya sallaya gelecek...

“Sen de görüyorsun. Bak, şu arkamdaki Uludağ değil mi? Ben zemiıyor mu? Tamam, Bursa kuzey yönden girişle tıpkı Salz- burg’a, hatta Manisa’ya benziyor. Ama şu dağ; neredeyse on bir yıl söyleştığım, dertleştiğim, adıyla şiirler yazdığım, Uludağ’dır kardeşim!”

“Bu doğru. Görünen köy kılavuz istemiyor; bu dağ, Uludağ. İyi de sen Bursa Cezaevine, Çankırı Cezaevinden Jandarmalar ara- sında getirilmedin mi? Dünyanın en güzel şiirlerini yazan ellerinin bilekleri kelepçeli değil miydi?”

“O, sonraki bir zamandı.”

“Ya bu?”

“Önceki bir zaman... Gazeteci olarak... Akşam Gazetesi adına, Cemal Nadir’in karikatür sergisini izleyecek ve yazacaktım.”

Şaşırdım. Çünkü Nâzım, Bursa Cezaevi’nde öylesine uzun süre tutulmuştu ki onun Bursa’ya kelepçesiz gelebileceğini düşün- nemiyordum.

“Bir şey daha söylemiştin, neydi o? Bursa’ya mı gidelim diyor- dun?”

“Ha evet, seni Bursa’ya davet ediyorum. Şimdi Bursa’da olmak vardı, anasını satayım; hava ılık, Uludağ yemyeşil, Tophane sırtları cıvı cıvı. Bir de FSM Bulvarı var şimdi Bursa’nın; göreceksin, asıl cümbüş orada. Sen buralardayken, gençlerimiz FSM’de aşk içinde...”

“İyi ya, daha ne isterim; demek gençlerimiz sevmeye başladı, öyle mi?”

“Öyle... Hem de nasıl!”

“Nasıl nasıl?”

“Öyle işte! Fasil fasıl...”

“Savaşmasınlar, sevişsinler; daha iyi ya!”

Eiffel Kulesi’nin dibindeydik. Alman Sevgilim Hanna’yla. Büyük parkları çevreleyen demirlerin üstünde oturup bir yandan Eiffel manzarasını izlerken fasıl fasıl da öpüşüyorduk. O arada, ayaklarımızın dibinde iki genç peyda oldu. Çimen kaplı yamaçta öpüşüp koklaşırken sarmaş dolaş olmuş, zamanın ve mekânın dışına çıkarak yuvarlana yuvarlana ayaklarımızın dibine ulaşmış- lardı. Az ötemizdeki bankın ayaklarına çarpınca akılları başlarına geldi. Gülümseyerek toparlandılar, kalktılar, sevimli bir mahcubi- yetle bizi selamladılar. İlgi hoşuma gitmişti.

“Kolay gelsin,” dedim bizim kültür dilinden.

Kadın yanıtladı: “Okey mokey,” gibi bir şeyler söyledi kendi dilinden.

“Nerelisiniz?” diye sordum kırık dökük Almancamla. Bu kez anlamıştı.

“Bolivyalı, demez mi?”

Kim gelir akla?

“Ooo!” dedim. “Çegevare, na?”

“Ach sooo!” diye yanıtladı. “Çegevare!.. İnsan güzeli! Destan çocuk!”

“Türkiye? desem,” dedim.

“Nâzım,” diye yanıtladı hemencecik. “Nâzım Hikmet’i biliyo- rum. Şiirlerini okudum.”

Gel de şaşma, sevinme, coşma, öpme sevgilini, kucaklama, havaya kaldırıp fir fir döndürme...

Bu anımı anlattım Usta’ya.

“Gençlerimiz sevişiyorlar, evet,” dedim. “Biraz da ülkemizle ilgilenseler, falan...” diye devam edecektim:

“Güzel güzel. Onu da yaparlar,” dedi inceden bir gülümse- meyle. Göz kırptı sonra da.

Öyle bir soğuk vardı ki Moskova’da; iliklerime işledi.

“Gidelim,” dedim. “Nâzım Usta, buralar çok soğuk.”

“İyi ya,” dedi. “Gidelim.”

Uçağa atladığımız gibi Bursa’da aldık soluğumuzu.

“Bursa ne güzel bir kentmiş meğer ne güzel kokarmış! Unut- muşum,” dedi. Derin derin soludu. Yalnızca havasını değil, Bursa’nın her şeyini içine çekmek istiyordu sanki.

Teleferiğe binerek Uludağ’a tırmandık. Kendi kendini yiyerek betonlaşan Bursa’nın çirkinleşen yüzünü görmek istemedik. Nasıl- sa bir gün Süleyman Peygamber’in cinleri gelecek ve güzelleş- tirecekti her yerini. Biz yalnızca sihirli yanlarıyla ilgilendik. Katırlı ve Samanlı Dağlarının büyüleyici güzelliğini duyumsadık, Keşiş- dağı’ndaki kilise, şapel kalıntılarını bağrında saklayan ormanlarını kokladık.

Yolculuk boyunca bir tek soru sordu: “O nedir?”

Parmağını, yukarıdan aşağı, Şehreküstü’ye doğru uzatmıştı. Orada, kentin üstüne bir heyula gibi hörelenen kırk katlı binalar vardı. Onları gösteriyordu.

“Hançer!” dedim.

Yalnızca kafa salladı iki yana ve acı acı gülümsedi. Teleferik- ten indikten sonra Kozahan’a geçtik, birer Kahve içtik. Türk Kah- vesini Moskova’dayken; “Kozahan’da bana kahve ısmarlayacaksın ... Yoksa gelmem,” demişti. Kahvemizden son yudumlarımızı da aldıktan sonra: “Şimdi,” dedim. “Sağlam dur Usta, seni öyle bir yere götürece- ğim ki reenkarnasyona uğrayacaksın.”

“İyi ya, bir günde ikinci kez reenkarnasyona uğramaktan daha muhteşem ne olabilir ki. Gidelim.”

Usta’yı Uluyol’a götürdüm. Tan Sokaktan Han Sokağına bakan yüksek bir binanın terasına çıkardım. Orayı önceden görmüş, bu- gün için tasarlanmış ve yönetiminden izin almıştım. Çıkış yönümüz batıya doğruyd.

“Geri dönüp yürür müsünüz?” dedim. “Terasın ucuna kadar yürü ve aşağı bak lütfen!”

Tan Sokakla Han Sokak arasındaki alanı görmesini istiyor- dum.

Geri döndü, terasın ucuna kadar yürüdü ve aşağı baktı.

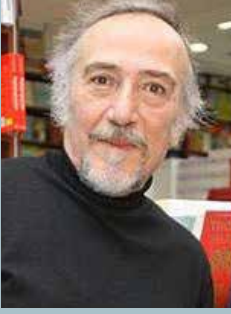
Dakikalarca, saatlerce, günlerce baktı oraya.

2./

Baktığı yerde kendince ne gördü, bilmiyorum ama bence benim düşümü de gördü: Nâzım’ın, yaşamının beşte birini, yani on yıl dört ayını geçirdiği, dünya dillerine çevrilen en güzel şiirlerini yazdığı, Kurtuluş Savaşı Destanı’nı tamamladığı Eski Bursa Cezaevi’nin taşları bulunup getirilmiş, eskiden olduğu yere. Aslına uygun olarak yeniden yapılmış ve altına, Bursa Nâzım Hikmet Müzesi Dünya Şiirinin Kâbe’si diye yazılmış.

Orada haftalarca, aylarca, yıllarca bekledikten sonra kalkıp buraya geldik, kalbimize. O, şimdi burada...

GENÇ İDİK ŞAİR OLDUK, PEKİ SONRA?

Nuri DEMİRCİ / (Şair)

Gençlik, şiir ve şairlik birbirine çok yakışan sözcüklerdir, amenna;pek iyi, pek hoş. Tamam da, dayatıldığı gibi, her on yılda bir yeni bir kuşak geliyor, her dönem kendi koşullarını yaratıyor, o koşullar da kendi insanını, kendi şiir anlayışını üretiyorsa, hangi genç, hangi gençlik, hangi şair ve nasıl bir şiir?İhtiyar doğmuşları ya da hiçbir zaman yaşlanmayanları bir yana bırakarak, gençlik dediğimiz dönemi doğum tarihine göre tanımlasak bile, şairliği kimin hakemliğinde, hangi şablonu, hangi kalıbı, hangi ölçüyükullanarak nasıl tanımlayacağız? Amacımız, genç yaşta şair olanın, geç yaşında belleğinin yanı sıra yeteneğinin de sıfırlandığını söylemektir de lafı mı dolandırıyoruz?

Objektif sabit, fotoğraf çektirenler değişiyor. Mesele zaman ve zamane meselesidir!

2000’li yıllarda doğmuş şiir heveslisi bir milenyum çocuğuna, zamanımı şiirle geçirmiş bir pir-i fani,“Dizelerinizin iyi olup olmadığını soruyorsunuz. Bana soruyorsunuz. Daha önce de başkalarına sormuştunuz. Onları dergilere yolluyorsunuz. Başka şiirlerle karşılaştırıyor ve çalışmalarınız editörler tarafından geri çevrilince huzursuz oluyorsunuz”dese, alacağı cevap “nee?”, “haa?” “pardon?” nidalarından biri olurdu herhalde.

Bu cevap olmayan cevabı duymazdan gelerek, “Şimdi sizden istediğim, bütün bunları bir kenara bırakmanız olacak. Gözlerinizi dışarıya çevirmişsiniz, ama şimdi her şeyden önce bunu yapmamanız gerekiyor. Kimse size akıl veremez, kimse yardım edemez.

,Sadece tek bir yol var. Kendi içinizegidin. Size yazmanızı buyuran o nedeni araştırın; bir bakın bakalım köklerinikalbinizin en derinlerine mi salıyor; yazmaktan yoksun bırakılsanız, yaşayamaz ölür müsünüz, itiraf edin bunu kendinize” diye devam edecek olsa, “ya baba, git işine Allah’ını seversen, ne diyorsun sen! Yazmazsam yazmam, yazarsam yazarım; dert mi bu? Ne dergisinden bahsediyorsun sen, hangi editörden? Sana ya da kıcı kırık dergilerin koca burunlu editörlerine ne diye göstereyim ki şiirlerimi?

İnternet denen,bitmez tükenmez sayfaları olan koca bir dergi var elimizde; ne yazsan okunuyor. Kim olduğuna, ne olduğunabakan yok; doğru musun yanlış mısın, yazdıklarını kendin mi ürettin yoksa çaldın mı, bunusorgulayan bir Allah’ın kulunu bulamazsın orada.Şair sayılacaksam onlar sayesinde olacak bu, olamasam da sıkıntı yok! Şairlik de nedir be babam? Adını bu âleme yaymaktütün derdimiz. Şiirin şirinliği de burada devreye giriyor: Meraklısı çok. Bir ısırmalık çekirdek gibi, çıt, bitti gitti; bunu istiyorlar. O eski şiirlerin baş belası sorusunun, yani şairin burada ne demek istediğinin bir önemi yok artık.

Onu derken bunu demesi de, bunu derken aslında şunu söylemesi de kimsenin umurunda değil babacığım. Bunu yeni şair de umursamıyor artık, okuyan da.Şöyle kallavi bir slogan, edebe ahlaka aykırı kaçsa da ağır bir kelam, gündelik dile dolanan sıkı bir tekerleme, işte bütün mesele bu! Ashına bakarsan saçmalamaktır belki yapılan,ama yazarların da saçmalama hakkı vardır. Baktığında biçimi şiirdir, yedirilmişse içeriğine azıcık felsefe yedirilmiştir; tarihinden coğrafyasından, hal ve gidişinden kime ne?

Ötesi boş işlerdir ve bu kadarı yeterlidir babacığım, yazana da okuyana da bu kadarı iyi gelir. Ne yani, durup dururken yeni akımlar mı yaratacağız? Bunun için savaşlar mı çıkaracağız, katliamlar, kıyımlar, kıyametler mi yaşayacağız, devrimler, darbeler, ihtilaller mi yapacağız? Sıkı vezinler, esas duruşta kafiyeleler mi icat edeceğiz?

Duyan da dünyayı yeniden kuruyoruz, yeni bir insan yaratıyoruz sanacak. Şiir bu yahu! Alt tarafı da üst tarafı da bu!” Şimdi sen “Her şeyden önce şunu yapın: Gecenin en sessiz saatinde sorun kendinize: Yazmak zorunda mıyım? Derin bir cevap bulmak için düşününüz. Ve bulduğunuz, sorunuzun tasvip eder nitelikte bir cevapsa eğer, eğer ki bu ciddi sorunun karşısına kuvvetle ve basitçe, “Yazmak zorundayım” diyerek dikilebiliyorsanız, o zaman bu zorunluluğa göre kurun hayatınızı; yaşamınız o zaman, en önemsiz ve değersiz saatine varana kadar bu güçlü içsel dürtünün bir işareti ve kanıtı olmalı” gibisinden laflar da edersin.

Ben de, amanın, galiba Sokrates geldi bizim memleketi derim. Biraz daha böyle devam edersen eğer,yoo hayır Homeros bu, yeni bir destan yazmış, onun müsveddesini okuyor bana, bu kesin o, derim. Yunan tanrılarında biri de sanabilirim seni, o kadar antiksindir yani. Dur biraz, görsel bir nesle mensubum ya, sesinden değil de süzgülün çehrenden çıkardım seni; sen biraz Rainer, biraz Maria en çok daRilke’sin.

“- O muyum değil miyim, anlamam için biraz ipucu vereyim sana: Geçtiğimiz Mart ayında, eskiden top sahası olan, dünyanın parası harcanarak çevre düzenlemesi yapılan, sonra, daha tamamlanmadan yıkılarak millet bahçesine dönüştürülen mekânda bir şiir etkinliğinde gördüm seni. Paltoma sarılarak mikrofona yakın bir yerde dinliyordum şiir okuyanları. Tedavülde kaldırılmaları yakın olan şairlerden sonra, arka arkaya gençler çıktı sahneye. Mikrofonu ellerindeki telefonla geliyorlardı ve telefonun ekranını mıcıklayarak okuyorlardı şiirlerini.

Sen de öyle yaptın: parmağınla bir şeyleri yukarı aşağı iterek, “az önce buradaydı, nereye kayboldu bu? Vallahi değiştireceğim beni durmadan mahcup eden bu telefonu! Ama kıyamıyorum, çünkü içi şiir dolu” dedin. O sıradaToki flamaları dalgalanıyordu bayrak direklerinde.Toki ve şiir, bu, yirmi birinci yüzyılın romantik bir özetidir, dedim; ama buna cep telefonlarını da bir biçimde eklemek gerekir!

Bak, genç dostum, acemiliğini, kafanın karmakarışık oluşunu, ruhundaki kaosu ve nereye ait olduğuna, ne yapmak istediğine dair oluşturduğün o iri soruları şiirle bir araya getirebilirsin elbette; her biri şiire yakışan narin kıyafetlerdir. Bu giysileri şiirine giydirebilirsin ama bunu yaparkenşiirin dilini ve şiiri şiir yapan her neyse onu umursamamayı, hesaba katmamayı, yok saymayı aklına getirme sakın. Orijinal olmak, özgün olmak, benzerlerinden farklı olduğunu ortaya koymak elbette iyidir, ama bu, özgürlüğünü harcama hakkını vermez sana. İlk anda tıpası patlatılmış şampanya gibi hissedersin kendini; köpürür-köpürtürsün/sarhoş olur-sarhoş edersin. Çabucak bitersen ne âlâ, unutulur gidersin. Bitmemekte ısrar eder bu halinle kalıcı olmaya çalışırsan, haberin olsun, sirkeleşirsin!

Son bir sözüm daha var sana: Neredeyse bütün küçük kanatlı, kahverengi gagalı civcivler birbirlerine benzer. Kimi Nâzım Hikmet’te eşelenir kimi Necip Fazıl’da, kimi Sezai Karakoç’u galayarak büyür kimi Ece Ayhan’ı, kimi Metin Eoğlu’nun tüneğinde uyuklar kimi Cahit Zarifoğlu’nun; Ahmet Arif’in kümesinde isyan çıkaranları Attilâ İlhan dip dalgasıyla savurur. Sonunda bir civciv sürüsünün içinden, cinsiyetçilik yapmadan söylüyorum, bir horoz ya çıkar ya çıkmaz, kalanların hepsi annelerine benzerler.

Hey! Nereye gidiyorsun? Gitme, gel!”

AFAD RAPORU EZBERLERİ BOZDU

“ Bursa İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (AFAD) Afet Raporu’nda 6 olarak bilinen kentteki aktif fay sayısının 14, 2004 yılı öncesine ait kentteki riskli bina sayısının da 200 bin olduğu bildirildi.

İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’na bağlı Bursa AFAD Şube Müdürlüğü, “Bursa’da yaşayabilecek muhtemel afetler” konusunda ayrıntılı bir rapor hazırladı.

Farklı senaryoların uygulandığı raporda, tatbikatlardan, deprem sonrası toplanma yerlerine, oluşturulacak konteyner kentlerden, yaşanacak kayıplar ve yıkımlara kadar birçok ayrıntı yer aldı.

İl Afet Risk Azaltma Planı’na (İRAP) göre hazırlanan rapora göre, Bursa bölgesindeki hareketli faylar, İznik – Mekece, Gemlik, Gençali, Zeytinbağı, İnegöl, Oylat, Bursa, Uluabat, Mustafakemalpaşa, Orhaneli, Uludağ, Barakfaki, Kaymakoba, Karacabey.

Raporda, Bursa ve yakın çevresinde 1900 yılından önce meydana gelen eski depremlere de yer verildi.

Kuzey Anadolu Fay Zonu’nun Bursa’ya kadar olan güney kolunun yaklaşık 6 asırdır suskunluğunu koruduğuna işaret edilen raporda, 100 kilometrelik boyu ile bu kolun Bursa ve Marmara Bölgesi için potansiyel bir tehdit olduğunun altı çizildi.

Bu kolun 1419 yılında 7’den büyük deprem ürettiği, Bursa’nın batısından Uludağ eteklerinden başlayıp Uluabat Gölü’nün güneyinden geçen “Uluabat Fayı”nın da, 1850 ve 1855 yıllarında Bursa’ya büyük zararlar verdiği ifade edildi.

TSUNAMİ UYARISI

Raporda, deprem sonrası tsunami tehlikesine de dikkat çekiliyor. Son 2 bin yılda Marmara’da rapor edilen Tsunami sayısının 30 olduğu vurgulanan raporda, 1509 depreminde İstanbul kıyılarında 6 metre civarında, 1894 depreminde ise 4-4.5 metre civarında tsunami dalgası yüksekliği yer alıyor.

Raporda, Marmara Denizi’nin kuzeyindeki Ana Marmara Fayı’nda veya Armutlu Fayı’nda olabilecek büyük bir depremin tsunami oluşturabileceği öngörülmüyor.

Bursa genelinde Afet ve acil durum toplanma alanlarına da yer verilen raporda, afet ve acil durumlar sonrasında geçici barınma merkezleri hazır olana kadar geçecek süre içerisinde paniği önlemek ve sağlıklı bilgi alışverişini sağlamak amacıyla halkın tehlikeli bölgeden uzaklaşarak toplanabileceği 880 güvenli alandan 538’i Nilüfer, Osmangazi, Yıldırım’da yer alıyor.

CEHALET BİLİMİ “AGNOTOLOJİ”

Prof. Dr. Tayfun UZBAY / (Üsküdar Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölüm Başkanı ve Nöropsikofarmakoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü)

Cehalet, ya da cahil olma, bilinmesi gerekenleri bilmeme, bilgisiz olma ya da bilginin farkında olunamaması durumudur. Kısaca bilgi eksikliği gibi anlaşılsa da bundan çok daha fazlasıdır. Zorunlu eğitime, bilimdeki gelişmelere ve bilgiye erişimdeki müthiş ilerlemelere rağmen, cehalet her çağda olduğu gibi günümüz dünyasında da dimdik ayakta kalmayı sürdürüyor. Bilgi belirsiz olduğunda, cehaletle yarışa girdiğinde veya cehaletin içine sızdığında ikisi arasında keskin bir ayrım yapmak mümkün olmayabilir. Böylece “Cehalet Bilimi” dediğimiz kavram ortaya çıkar. Cehalet bilimi bir fikri yerleştirmek ya da bir ürünü satmak için, yani siyasi veya ticari bir çıkar elde etmek için kasıtlı olarak kafa karışıklığı yaratılması ve hatalı bilgi yayılmasını tarif eden bir terimdir. Bazı bilimsel kaynaklarda “agnotoloji” olarak da tanımlanmaktadır.

Agnotoloji Yunanca “bilgisizlik” anlamına gelen “agnozis”ten türetilmiş bir terimdir. Agnotoloji ise kısaca hatalı ya da yanıltıcı sözde bilimsel veriler yayarak bilgisizliğe yol açan koşulları araştıran bir bilim dalıdır. Agnotolojinin kurbanı olan kişiler kendilerine dayatılan hatalı bilgiler nedeniyle gerçek hakkında bir farkındalığa sahip değildir.

Agnotoloji terimini kavramlaştıran Stanford Üniversitesi’nde Bilim Tarihi Profesörü olan Robert Nell Proctor olmuştur. Proctor’a göre, bilginin erişilebilir olması o bilgiye ulaşıldığı anlamına gelmemektedir. Günümüzde internetin sağladığı eşsiz olanaklarla bilgiye hızlı ulaşımında bir sorun yaşanmıyor. Sorun ulaştığınız bilginin gerçekte ulaşmanız gereken bilgi olup olmadığı. Yani ne kadar doğru olduğu, ya da ne kadar gerçek olduğu. Bilginin doğruluğu çok önemli, çünkü ulaşmanız istenen bilgiler ile algınız ve tercihleriniz yönlendirilebiliyor. Bu bilgileri doğru sanıp bazı şeyleri doğru yaptığınızı düşünürken zarar görebiliyorsunuz ve yönlendirilmiş algınız yüzünden sizi uyaranları düşman gibi görüp, gerçek bilgileri kabullenmiyorsunuz.

Gelişen teknoloji ile bilgiye erişim kolaylaştıkça cehalet biliminin etki alanı da genişliyor. Medyanın da desteği ile üniversiteler ve bilim adamları, popüler yazarlar, popüler sanatçılar, din adamları ve toplumda saygı gören kanaat önderleri bilerek ya da bilmeyerek kullanılıyor ve toplumda istenilen şekilde bir algı oluşturuluyor. Medya yeterli birikimi ve bilgisi olmayan kişileri önemli rol model kişiler olarak parlatıp topluma takdim edebiliyor. Yaratığı kıymeti kendinden menkul uzmanları ile cehalet yaymak isteyen güçlü çıkar gruplarına hizmet ediyor.

Çıkarlar saf bilimsel veri görüntüsüne o kadar başarılı uyarlanıyor ki bazı yanlışlar sanki bilimsel doğruymuş gibi anlatılıyor ve algılanıyor. Çok önemli ve güvenilir medya kanalları veya gazeteciler de cehaletin yayılmasına yardımcı olabiliyor. Sosyal medya olarak adlandırdığımız bilgi kanalları da dâhil olmak üzere medya doğru bilginin hızlı yayılması için harika bir yol iken etik değerlerden uzaklaşarak algı yönetimine hizmet ettiğinde, cehaletin de aynı hız ve büyüklükte yayılmasına aracılık ederek toplum sağlığı ve refahı için ciddi bir risk oluşturuyor. Akademisyen cehaleti veya akademisyenler eliyle yayılan cehalet günümüzde toplumsal gelişiminin önündeki en büyük engel. Hatalı bilgiler ile toplum bilgilendirilmiyor, aksine cehalet yayılıyor.

Günümüz cehaletini geçtiğimiz yüzyılların cehaleti ile de karıştırmamak gerekir. Günümüzde okur-yazar olmak, üniversite bitirmek ve hatta akademik unvanlara erişmek cahil olmaya engel değil.

Eğitimin şekilden şekle sokulduğu, akademisyenlerin akademisyene benzemediği, medyanın izlenme uğruna yanlış ve yanıltıcı haber vermekten kaçınmadığı, yayın evlerinin bir kitabın içeriğinden çok yazarının popülaritesine baktığı bir sistemin içinde şizofreniye cinlerin neden olduğunu, Nuh peygamberin cep telefonuna benzer bir alet kullanarak Allah ile iletişim kurduğunu, kokoreç yemenin depresyona iyi geldiğini, kahve içirmenin çocukların zihnini açtığını ve çocukların istedikleri kadar kahve içebileceklerini, aşısız ve ilaçsız bir hayatın mümkün olduğunu, tuzun damarları genişleterek tansiyonu düşürdüğünü, kızların ve erkeklerin farklı şekilde öğrendiğini ve bu nedenle kız ve erkeklerin farklı şekillerde eğitim almaları gerektiğini, kokoreç yemenin depresyona iyi geldiğini ve astrolojinin astronomi olduğunu iddia eden ve medya tarafından da desteklenerek parlatılan akademisyenler var. Öte yandan internette esrarın ne kadar yararlı olduğunu, bilmem ne otu ile kanseri bir günde iyileştirdiğini son derece ikna edici şekilde açıklayan akademisyen destekli birçok mecra var. Yeter ki arama motoruna aradığınız şeyle ilgili bir iki kelime yazın. Her türlü bilgiye hemen ulaşabiliyorsunuz. Sorun bilginin size gerçeği mi sunduğu yoksa gerçek ötesi bir algı mı yarattığı. Bir algı yaratıyorsa bunun kimin işine yaradığı. İlginç olan ise güncel kanıtlanmış gerçekler ışığında neyin ne olduğu belli iken, üzerinde durup zaman kaybedilmeyecek söylemlerin medya destekli olduğunda dikkat çekici bir taraftar kitlesi elde edebilmesi.

Cehalet bilimi bir yönüyle bilimsel aldatmalar içinde değerlendirilebilir. Bilimsel aldatmanın temeli etik değerlerden sapmadır. “Etik”, insanlar arasındaki ilişkilerin temelinde yer alan değerleri, ahlaki bakımdan iyi ya da kötü; doğru ya da yanlış olanın niteliğini ve temellerini araştıran felsefe dalı olarak tanımlanmaktadır. Yunanca ethos (töre, gelenek, alışkanlık) sözcüğünden türetilmiştir. Belirli ahlak değerlerinden ya da ilkelerinden oluşan sistemler veya kuramlar için de bu terim kullanılır. Birbiri ile çok yakından ilişkili olan “etik” ve “ahlak” kavramları arasındaki temel ayrım, etik teriminin, genel olarak ahlakı konu alan disiplini belirtmesidir. Bu anlamda etik, ahlak felsefesi ile eşanlamlı kabul edilir. Etik temellere dayanmayan bir bilimsel çalışma bilimin kurallarına şeklen tam olarak uysa bile elde edilen sonuç daima geçersiz olacaktır. Bilimsel yanıltmalar ile elde edilen sahte bilgi zaman içinde geri dönüşümsüz zararlara yol açabilir.

Günümüzün “sözde” bilgi toplumunda etik dışı davranan bilim insanları, onları kullanan popülist medya ve popülist politikacılar bilimi ve bilimsel verileri kendi istedikleri şekilde kurgulayarak algıyı yönetiyor, ticari veya siyasi kazançlar elde ediyorlar. Bu eskiden de var olan ancak bu kadar etkin ve hızlı kullanılmayan kirliliği bir yöntemdi. Bilgi çağında, bilimin ve bilim insanının algı yönetimi için kullanılması giderek yaygınlaşıyor. Sosyal medya ve internet üzerinden hayatımızı sosyal ve siyasi olarak manipüle etmeye başlayan ve toplumu yönlendiren agnotoloji siyaset alanında da etkili bir biçimde kullanılmaktadır. Büyük kitlelere hitap eden popülist konuşmacılar sıklıkla bu yöntemi kullanır. Bu konuşmalar kitleleri heyecanlandırır, çünkü insanlara duymak istediklerini vaat eder. Bu konuşmaları yapanlar duymak istediklerinizi söylerken çok basit açıklamalar sunar; böylelikle anlamak için çaba sarf etmezsiniz ve anlatılan basit gerçek size mantıklı gelir. Özellikle kafası karışık ve güven problemi yaşayan kişiler için bu tür söylemler oldukça çekicidir; kendilerini önemli hissettirir.

Gerçek ötesi söylemler tarafından kandırılmamak ve agnotoloji kurbanı olmamak için yapmamız gereken en önemli şey, eleştirel düşünme becerilerimizi geliştirmek olmalıdır. Ayrıca çıplak dikkate de ihtiyacımız var. Çıplak dikkat, kişinin tarafsız bir şekilde kendini gözlemlemesi ve gerek kendisi gerekse çevresi hakkında tarafsız bir farkındalık sağlaması durumudur. Çıplak dikkat bize aşılmaz ne olduğumuzu ve içimizde ne olduğunu açık ve dürüst bir şekilde fark ettirir. Buna iç görü veya özeleştirici de diyebiliriz. Bu bize neyi bilmediğimizin farkındalığını sağlar ve farkında olmak doğru bilgiye ulaşma becerimize çok önemli bir katkı sağlar. Bunun için sorgulayıcı olmak, doğru bilgi edinebileceğimiz kaynaklara ulaşmayı bilmek ve doğru kaynaklardan çok okumak gerekir. Gerçeğe ulaşmak için medya destekli abartılı bilgilerin farklı kaynaklardan teyit edilmesi şarttır. Cehaletin de cehalet biliminin de ilacı doğru bilgiyi üretme ve edinme becerisi kazandıran bir eğitim sistemidir. Ana okulundan üniversiteye hatta lisans üstü düzeye kadar çağın gerektirdiği doğru bir eğitimi toplum geneline uygulayabilmek en etkili yoldur. Hatalı bilgi ile cehalet yayar, cehalet bilimi yaparsınız. Doğru bilgiye sahip olduğunuzdan emin olmadan fikir sahibi olmayın. Özgürlüğünüz ve sağlığınıza algınızın yönetiminin ne kadar sizde olduğu ile yakından ilişkilidir.

Çağdaş Bakış

ÇAĞDAŞ EĞİTİM KOOPERATİFİ

www.cagdas.org.tr

